אַחֲרָיוּת[לב] בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה[לג]: ז הַכּוֹתֵב נְכָסָיו שְׁכִיב מְרַע[לד], שִׁיֵּר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא[לה], מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה[לו]. לֹא שִׁיֵּר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, אֵין מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה[לז]. הַכּוֹתֵב[לח] נְכָסָיו לְבָנָיו[לט] וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא[מ],

ז **שכיב מרע.** השוכב על מטתו מחמת חולי: **שייר קרקע כל שהוא.** כל הני שייר קרקע כל שהוא דתנן במתניתין מכאן ועד סוף פרקין, לאו דוקא קרקע, דהוא הדין מטלטלים כל שהוא, אלא איידי דתנא רישא גבי פאה ובכורים ופרוזבול קרקע כל שהוא, תנא בכל הנך נמי קרקע כל שהוא: **מתנתו קיימת.** אם קנו מידו על המתנה אף על פי שעמד מחליו אינו יכול לחזור בו, הואיל ושייר לעצמו כל שהוא גלי דעתיה דלאו מחמת מיתה כתב המתנה: **לא שייר קרקע כל שהוא.** לעצמו מסתמא לא שביק איניש נפשיה ערטילאי, ואם לא שהיה חושב ודאי שימות לא היה נותן כל נכסיו, הלכך אם עמד חוזר ואפילו קנו מידו: **וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה.** בשכיב מרע מיירי שמחלק

פרוזבול. מ"ש הר"ב פלוני ופלוני הדיינין עיין מה שאכתוב בס"ד בסוף שביעית. ומ"ש ומשכתבו לו. כלומר שהם חותמים ונותנים לו מה שכתב מוסר אני וכו'. ומ"ש שוב אין משמטת. כדכתב טעמא התם בשביעית. ומ"ש דאין אונאה לקרקעות בסוף שביעית כתב טעמא אחרינא ושם אפרש בס"ד: **אחריות.** מפורש במשנה ה' פ"ק דקדושין: ז [**הכותב נכסיו שכיב מרע.** עיין במשנה ו' פ"ט דב"ב]:

פירוש המשניות להרמב"ם

והלכה כר"ע. ז **שכיב מרע.** השוכב מחולי (כששייר [תרגום חולה מרע וכששייר] לעצמו קרקע כל שהוא כבר גילה דעתו שיקוה לקום מחליו ולפיכך שייר לעצמו מה ששייר ומפני זה יתקיים כל מה שנתן ואינו יכול לחזור בו כשיקום מחליו ובלבד שקנו ממנו בקנין אבל אם לא קנו ממנו יכול לחזור ואם לא שייר לעצמו שום קרקע ואח"כ נתרפא מחליו חוזר במתנתו ואע"פ שקנה ממנו כי מאחר שלא שייר לעצמו כלום גלה דעתו שמתנתו היתה מחמת מיתה. ומה שאומר בכאן כשיכתוב **לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה.** זה הענין הוא על ב' תנאים האחד מהם שכלל אותה בחלוק נכסיו עם בניו כגון שיכתוב להם לפלוני כך ולפלוני כך ולפלונית כך והיא שומעת ושותקת ולא תערער כגון שתאמר כתובתי אני גובה וראיה על זה מה שאמרו (אבדה) [איבדה] כתובתה ולא אמר (איבדה) [אובדה] ר"ל כי בשתיקותה כשחלק לה עם הבנים אבדה מה שיש לה לקבל בכתובתה

מלאכת שלמה

וחד מינייהו בס"פ כירה מטלטלין נר חדש וכו'. אבן כאן גבי כתובה כיון שהוא תרגום וגם כדי להקל על הלשון גרסי' מטלטלי בשו"א אגב מלת מקרקעי שהוא מוכרח בשו"א וכשיצטרך לומר לשון מקצת צריך לכתוב ממקרקעי וממטלטלי המ"ם הראשונה בנקודת חיר"ק והשנייה בשו"א כדכתיבנא] וכתב הר"ש שירילי"ו ז"ל והא דקרי למטלטלין אין להם אחריות נ"ל הטעם דהמטלטלין מזומנין לכל נזקין ומאורעות ואינם בני חורין מן הניזקין וקרקע קרוי י"ל אחריות לשון חירות שהקרקע הן בני חורין מכל נזק דאין נרקבין ואין נשרפין ואינם נגנבין ולא נאבדין. ובירושל' מפרש אי בעינן צבורין בהן או לא עכ"ל ז"ל. וגם בבבלי שם בקדושין פ"ק דף כ"ו בעינן אי בעינן צבורין אי לא. ובירושל' דפרקין ודפ"ק דקדושין ודפ' מי שמת בעי קרקע כ"ש למהו טב. ומשני תפתר במרגליות טמונה בו. וכן בבבלי שם בקדושין מפרש כגון שנעץ בה מחט ותלה בה מרגניתא דשויא אלפא. ועי' בב"י ח"מ סי' ס"ז במה שדקדק ממתני' בשם בעל העיטור דמדתנן ולכתוב עליה פרוזבול ולקנות עמה נכסים שא"ל אחריות. ש"מ דפרוזבול ואגב חד דינא אית להו. וכי היכי דאמרינן בפרוזבול מזכהו בתוך שדהו. ואמרינן נמי השאיל לו מקום לתנור וכירים כותב עליו פרוזבול. ה"נ לענין אגב בשאלה או בשכירות סגי. והוא דאחזיק עכ"ל ז"ל: ז **הכותב נכסיו שכיב מרע.** מוכח בירושלמי דלא חשיב שכ"מ אלא אחר ג' ימים אא"כ קפץ עליו החולי אלא שהר"ש שירילי"ו ז"ל פי' דההיא דירושל' לענין בק"ח מתנייא דכל שלא קפץ עליו החולי פתאום או חלוקים רחוקים מקרובים דרחוקים אחר ג' ימים הוא דחיישין לבקר ע"כ: **קרקע כל שהוא.** כתב הר"ש ז"ל פלוגתא היא בפ' מי שמת דהא קרקע לאו דוקא וה"ה מטלטלי וכ"ש לאו דוקא אלא כדי פרנסתו. ולא אתפרש שיעור פרנסתו בכמה ואם פרנסת עצמו דוקא או דלמא בעינן נמי פרנסת בניו ובנותיו וכל הסמוכין על שולחנו עכ"ל ז"ל: **הכותב נכסיו לבניו וכו'.** במתנת בריא

תפארת ישראל

יכין

פ"י סי' יז): **לב.** מטלטלי: **לג.** אף דלבדן אינם נקנין רק במשיכה בהקנן אגב קרקע. נקנין עמה כשקונה הקרקע בא' מג' דרכים הנ"ל. אפי' אין המטלטלין צבורים שם: **לד.** נ"ל דנקט מלת שכ"מ לבסוף. לאשמעי'. דאפי' לא כ' השכ"מ מהיום. רק כ' "במתנת שכ"מ". ונתכוון שיהיו שלו רק אחר מותו. אפ"ה בשייר. דינו כמתנת בריא: **לה.** ה"ה בשייר מטלטלי. וי"א דעכ"פ צריך כדי פרנסתו ופרנסת ב"ב כל ימי חייו (ד): **לו.** בקנו מידו או נתנה מיד. בעמד אינו חוזר. ואפי' מת צריך קניין. דמדשייר ולא פי' שמחמת מיתה נותן. הו"ל כמתנת בריא דלא קנה אם לא קנו מהנותן. ומה"ט מתנת שכ"מ במקצת בעי קניין. ובכולה אדרבה קניין או שטר גריעי טפי. דשמא לא גמר להקנות כ"א באלו. והרי אין קונין לאחר מיתה. אם לא שפי' שכוונתו בקניין ושטר ליפות כחו. מיהו מצוה מחמת מיתה. אפילו במקצת ובקניין. בעמד חוזר (ח"מ שם): **לז.** בעמד חוזר. אפי' נתנה לו מיד. ובין כתבם לא' או לק' ולא הפסיק בינתיים. דמדשבק נפשיה ערטלאי. ש"מ דכוונתו רק כשימות: **לח.** בשכ"מ מיירי. ובבריא בקניין. אבעי' דלא אפסטי [ב"ב קל"ב]: **לט.** ודוקא לזרעו. ובשאר אדם לא אבדה כתובתה. [ב"ש אה"ע ק"ו סק"ב]: **מ.** ה"ה מטלטלי. לדידן דכתובה נגבית ממטלטלים:

בועז

(ד) ואשתמיטתיה לרסמ"ע (ח"מ ר"נ סקט"ז) שכתב דסבירא ליה לרא"ש דוקא בקרקע צריך פרנסת ב"ב והרי הרא"ש כאן כתב בפירוש דאפי' במטלטלי צריך כן. (אב"י ועי' ל' רא"ש כאן ובטור

משנה ראשונה

ז **הכותב נכסיו שכיב מרע.** כלל ענין זה הוא מתנת בריא אינה נקנית אלא בקנין ומתנת שכיב מרע תקנו דמהני בלא קנין שיהיו דבריו ככתובים ומסורים שלא תטרוף דעתו עליו. והיינו אם פי' בהדיא שמצוה מחמת מיתה מיקרי מתנת שכ"מ וקונה לאחר מיתה בלא קנין ואם עמד חוזר אפילו בקנין ואפילו שייר וכן אם פי' מתנה זו מהיום בחייו אפילו הוא שכ"מ הוי כמתנת בריא ובעי קנין דוקא. ומתני' דהכא מיירי בסתם שלא פירש מחמת מיתה ולא פירש מהיום ובזה רואין אם לא שייר מסתמא מחמת מיתה הוא ואם שייר הוי כבריא: **שייר קרקע כ"ש.** כתב הר"ב כל הני קרקע כ"ש דתנינן מכאן ועד ס"פ ל"ד קרקע וכו' ע"כ. ואינו כן דהכא בשייר וכן בעבד דלקמן מטלטלין כקרקע אבל בכותב לאשתו דבסמוך מסקנת הפוסקים דוקא קרקע. אלא שלאחר תקנת הגאונים דכתובה נגבית ממטלטלי ס"ל לקצת פוסקים דמטלטלי כקרקע: **הכותב נכסיו לבניו.** פי' הר"ב בשכ"מ מיירי וכ"כ הרמב"ם ומשמע בבריא לא אבדה כתובה. ובאמת בגמרא בבריא מיבעיא להו וסלקא בתיקו ופסקו הפוסקים מספיקא לא מפקינן. והרמב"ם עצמו בחבורו פ"ו מהל' זכיה חזר בו וכתבה בין בבריא בין בשכ"מ: **וכתב לאשתו.** דוקא לאשתו אבל באחר שהוא בעל חוב לא אמרי' דמחיל כדאיתא בגמרא מקולי כתובה שנו כאן. ומ"ש הר"ב ואין הלכה

ציונים

ז **הכותב.** ב"ב קמו: קנ: מיי' פ"ה מהל' זכייה ומתנה הט"ו. סמג עשין כ"ב. טוש"ע שם סי' ר"נ ס"ב ד'. **הכותב נכסיו לבניו.** ב"ב קלב. קנ: ירושלמי ס"פ הנושא. ור"פ המזקין. ובתשובת הרשב"א סימן תתקכ"ט. ובנ"י ב"ב דף רכב. מיי' שם פ"ו הל"ט טור חו"מ סימן נח. וטור ושו"ע שם סימן רמו סעיף יג. ואה"ע סימן קו סעיף א.

שינויי נוסחאות

ז **הכותב נכסיו שכיב מרע** ס"א הכותב נכסיו לאחד והוא שכיב מרע ובב"ב שם הגי' שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים שייר כו' וכ"ה בד"ס אלא דשם ל"ג מלת כל. **מתנתו מתנה** בירושלמי מתנתו קיימת וכן בסמוך וכ"ה בד"ס וכ"ה בר"ב. **הכותב נכסיו** בב"ב דף קנ ג' הכותב כל נכסיו ובדף קל"ב כתב הרשב"ס דל"ג כל.

תוספות אנשי שם

לדחוק ולפרש דה"ק והוא ראוי לכתוב כו' (ש"ל): **ובשטר.** מפורש במ"ו פ"ק דנ"מ: ז בר"ב ד"ה **שכיב מרע כו' חולי.** א"ה אין כונת הר"ב לפרש מרע מחמת חולי ויהיה מ"ס מרע במקום מן ומלת רע יהיה פי' חולי דז"א דתרגום חולה מרע והמ"ס יסודי. ופי' שכיב מרע הוא חולה שוכב. אלא שהר"ב ביאר שהוא שוכב על מטתו מחמת חליו. ולאפוקי אם חולה בא' מאיבריו ולא נחלש כל גופו עד שיהיה צריך לשכב על מטתו מחמת חליו שאז דינו כבריא. וכן כותבין בשטר מתנת שכ"מ כד קליר ורמי בערסיה: ד"ה **שייר קרקע כו' ועד סוף פרקין.** כתב הרמ"ז חוץ מכתב לאשתו קרקע כ"ש כדאמרי' בב"ב דף ק"ן כו' ע"כ ואפשר כיון דהשתא לענין דינא אחר תקנת הגאונים שהכתובה נגבית ממטלטלי ה"ה מטלטלי מש"ה לא קפיד הר"ב לפרש דהא קרקע דוקא אע"ג דבזמן המשנה דינא הכי (ש"ל): ד"ה **וכתב לאשתו כו' ושתקה.** כן פי' הר"מ וכ' הב"ד ותימה דמדקאמר ר"י אם קבלה אע"פ שלא כתב לה משמע דת"ק סבר כתיבה וקבלה בעינן והכי דייקינן לה בהדיא בגמ' בב"ב דף

אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ[מא]. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם קִבְּלָה עָלֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כָתַב לָהּ, אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ[מב]: ח הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לַעֲבָדוֹ[מג], יָצָא בֶן חוֹרִין. שִׁיֵּר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא[מד], לֹא יָצָא בֶן חוֹרִין[מה]. רַבִּי שִׁמְעוֹן

ר' עובדיה מברטנורא

נכסיו לבניו, וכתב לאשתו חלק בין הבנים ושמעה איהי ושתקה ולא אמרה כתובתי אני גובה או כיוצא בזה אבדה כתובתה: **ר' יוסי אומר אם קבלה עליה.** שתהא שותפת בין הבנים אפילו לא קנו מידה והוא לא צוה שיכתבו כך בפניה אבדה כתובתה ושוב אינה יכולה לחזור בה. ואין הלכה כרבי יוסי: ח °**הכותב כל נכסיו לעבדו.** שכתב כל נכסי נתונים לפלוני עבדי, הרי העבד בכלל הנכסים ונתן לו את עצמו, והאי דקאמר עבדי היינו עבדי שהיה כבר: **שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין.** דכל היכא דנחית לשיורא אמרינן לדידיה נמי שייר, וכי אמר כל נכסי לך אשאר נכסים קאמר ולאנופי ליה קאתי ולא שחרריה כיון דלא אמר ליה עצמך ונכסי. ואפילו אין לו שום נכסים אלא העבד והקרקע ששייר, מכל מקום לא יצא לחירות דכיון דאין מתקיים דבור כל נכסי דהא אתא חוץ ובטל ליה °דלא פלגינן דיבורא והוי בטל לגמרי ולא קנה לא עצמו ולא נכסים: **ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין.** בין אין

תוספות יום טוב

ח **רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין וכו'.** לשון הר"ע מברטנורא ומוקמי' דבור כל נכסי בעבד לבדו כשאין לו נכסים וכו'. ולשון התוספתא הביאה הר"ש אעפ"י שאין לו וכו' ולפיכך מ"ש הר"ב בדברי ת"ק שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין וכו' ואפי' אין לו שום נכסים וכו'. משמע דכל שכן דאם יש לו עוד נכסים אחרים

ציונים

ח **הכותב.** גיטין ח: מב. ב"ב קמט: קנ. מיי' שם ספ"ג. ופ"ז מהלכות עבדים הל"ב סמג עשין נו. טור ושו"ע יו"ד סימן רסז סעיף נז. וחו"מ סימן רמט סעיף ד.

שינויי נוסחאות

אבדה בד"ס איבדה. **אבדה** בכהד"י איבדה וכ"ה בד"ס. ח **הכותב נכסיו.** בכל המקומות איתא הכותב כל נכסיו:

תוספות חדשים

ז [בר"ב ד"ה] **רי"א כו' ואין הלכה כר"י** עב"ל. ובא"ע סימן ק"ו פסק כר"י וכ"פ כל הפוסקים ע"ש (ממהורש"ח זצ"ל). [משנה ח] **הכותב נכסיו כו'.** לדעת הרשב"א והר"ן פ"ק דגיטין גרסינן כל במתני' דכיון דלא הקנה לו גופו בפי' אי לא פי' כל נכסי לא הוי שמעינן ליה בכלל מתנה זו ומדברי רש"י פ' השולח דף מ"ב ע"א ד"ה בתרייתא כו' אינו נראה כך ע"ש. ומה שדייק הר"ב ז"ל הא דקאמר עבדי היינו עבדי שהיה כבר ברישא דמתני' ליתא דלא דייק הש"ס כך בפרק השולח דף מ"ב ע"א אלא בסיפא. גם מה שפירש הר"ב דטעמא דת"ק דלא פלגינן דבורא לא דק דבפ"ק דגיטין דף ט' מסיק דלכ"ע פלגינן דבורא וטעמא דת"ק משום דלאו כרות גיטא הוא וגם דברי הרמב"ם בפי' המשנה מגומגמים דמשמע דלת"ק לא פלגינן דבורא וליתא. גם מ"ש התוי"ט דהול"ל בדברי ר"ש וכו' כיון דנוכל לקיים כל נכסי אמקצת נכסים מלבד השיור עם העבד אין

פירוש המשניות להרמב"ם

והתנאי השני שיהיה שכיב מרע אבל אם יהיה בריא תקח כל מה שיש בכתובתה אלא א"כ יוציא שטר שהיא נתנה או קבלה. ודברי ר' יוסי **אם קבלה עליה** אינו ר"ל שהיא לקחה בקנין שהיא רוצה בדבר זה לפי שאין בזה מחלוקת אבל הוא אומר שאם קבלה היא על עצמה שתהיה משותפת בין הבנים ואפי' אם לא לקחה בקנין ולא כתבו בדבר ההוא צואה כבר אבדה כתובתה ואין הלכה כר' יוסי. ח **הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין.** מפני שעבדו בכלל נכסיו וכבר הקנהו

מלאכת שלמה

ונטל קנין והיה ש"מ ועמד. וכתב לאשתו קרקע כל שהוא. ולא פי' אם לפרעון כתובתה אם לשם מתנה: **אבדה כתובתה.** מהני נכסי אם לא יקנה הבעל נכסים אחרים הרי הפסידה. דמאלו שנתן לבניו לא תגבה עוד דנתרלית להם במתנה זו הואיל ונתן לה ג"כ. ובירושל' מפרש טעמא אמאי הפסידה בכ"ש. ודוקא שחילק כל נכסיו אבל שייר אפילו חד דיקלא אמרי' דמגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי אכולהו. הר"ש סירליא"ו ז"ל. ואפילו חזרו ובאו לידו מאותן הנכסים כגון שמת אחד מן הבנים וירשו גובה מהם. ודוקא שחלק נכסיו בינה ובין בניו אבל אם חלק נכסיו בינה ובין אחרים לא אבדה. ורשב"ם ז"ל כתב דהה"נ אם חלק בינה ובין אחרים שאבדה כתובתה. ומשמע התם בגמ' דת"ק כתיבה וקבלה בעי דקיי"ל אימתי דר"י לפרש דברי חכמים הוא. ותניא א"ר יהודה אימתי אבדה כתובתה בזמן שהיתה שם בשעה שכתב לה קרקע כ"ש וקבלה עליה. דכיון דהיתה שם וקבלה. חזקה אין אדם רואה שנותנין ממונו בפניו לאחרים ומחזיק את המתנה לקיימה אא"כ עושה בלב שלם. אבל היתה שם ולא קבלה עליה אלא היתה שותקת. או קבלה עליה ולא היתה שם מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי. ור' יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא צוה שיכתבו כך בפניה איבדה כתובתה. ופי' הר"ש סירליא"ו ז"ל ומשום דשמעי' ר' יוסי לת"ק דס"ל הכי דהא ר"י לפרושי מילתיה דת"ק אתא מש"ה תני דבחדא סגי דאם מחלה בפירוש בפיה אע"ג דלא כתב לה אבדה כתובתה וכ"ש לא היתה שם וכתב לה ע"כ. והמפרשים כתבו דמתני' מיירי בין אם הוא ברי בין אם הוא ש"מ ואפילו אם לא חילק בפניה רק ששתקה כשנודע לה דאמרי' כיון שחלק לה כבוד לחלוק עם הבנים ודאי מחלה. אלא שר"ח פי' דוקא כשחלק לה חלק אחד כאחד מן הבנים או מחלה בשתיקה לחוד אבל אם לא נתן לה כאחד מן הבנים או לא מחלה בשתיקה אא"כ כתב לה וקבלה עליה ע"כ: ח **הכותב נכסיו לעבדו כו'.** בגיטין אמרי' בתוספתא כשנאמרו דברים לפני ר' יוסי אמר שפתים ישק משיב דברים נכוחים. ואמר שם רב נחמן אע"פ שקילס ר"י את ר"ש שאמר לעולם הוא בן חורין הלכה

תפארת ישראל

יכין

מא. ועכ"פ גובה מנכסים שיבואו לאחר מכאן. ואפי' מנכסי א' מהבנים שימות אח"כ בחיי אב: **מב.** דשתיקה כהודאה דמי (ה) ומחלה כתובתה עבור הכבוד שעשה לה שתהיה משותפת עם הבנים. ואע"ג שלא קנו מידה. וי"א אפי' שלא בפניה. רק כששמעה שתקה. וקי"ל כר"י. מיהו דוקא כתובה ותוס'. אבל נדוניא. לכ"ע דוקא כשקבלה בפירוש מהני (אה"ע שם). **מג.** שכתב "כל" נכסי לעבדי: **מד.** הוא הדין מטלטלי: **מה.** דהרי קיי"ל אדם מוציא דבריו לבטלה (כערכין ד' ה' א'). ולפיכך אמרי' דמשט' בו ואפי' אמר חוץ מקרקע

בועז

ח"מ): (ה) והקשה הקשה כברזל אאמ"ו הגאון הצדיק זצוק"ל. וז"ל למה שתיקה כהודאה. נימא דלא להכעיס לחולה שתקה. כי"ד סרל"ב בהבטיח לחולה. ואת"ל התם במבטיח בלי הנאה

משנה ראשונה

כר"י וכ"כ הרמב"ם בגמרא מוכח דהלכה כר"י וכ"כ כל הפוסקים: ח **יצא בן חורין.** מדברי הר"ב מבואר דכשיש לו נכסים אחרים מלבד

תוס' רעק"א

ח [אות לח] בהר"ב ד"ה **הכותב כל נכסיו.** הרע"ב הוסיף תיבת כל. עיין ברשב"א ור"ן פ"א דגיטין שכתבו דאם לא כתב בלשון כל נכסי אין העבד בכלל. כיון שנותן להעבד. אבל בנותן לאחר אף שכתב רק נכסי לפלוני גם עבד בכלל. [אות לט] בהרע"ב ד"ה **שייר. דלא פלגינן דיבורא.** תמוה לי טובא. הא בפ"ק דגיטין מסקינן דלכ"ע פלגינן דיבורא וטעמא דת"ק משום דלא כרות גיטא הוא וצ"ע. ובאמת גם על

תוספות אנשי שם

קל"ב. גם מה שפי' בדברי ר"י אינו מיושב אחר ל' המשנה אלא ה"פ הכותב וכו' וכתב לאשתו קרקע כ"ש וקבלה שמחלה בפירוש שעבוד כתובתה אבדה כתובתה. רי"א אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אבדה כתובתה והה"נ כתב לה אע"פ שלא קבלה וכו' והכי הלכתא ע"ש בגמ' ובפי' רשב"ס ע"כ. ולא עיין כ"ל דהתם בגמ' איכא רב ושמואל וריב"ח דפליגי לפרושי מילתיה דת"ק ולכולהו תלתא לא בעי ת"ק מחילה בפי'. ופריך מברייתא דנראה דבעי ר' יהודה (שהוא בר פלוגתיה דר' יוסי) כתיבה וקבלה בפי'. תיובתא. והדר א"ל רבא לר"נ הא רב הא שמואל הא ריב"ח. מר מאי ס"ל א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה. ורשב"ס פי' דר"נ בא לפסוק הלכה כר"י דסגי ליה בחדא או בכתיבה או בקבלה. אבל בדת"ק נקטי' כברייתא דבעי תרוייהו כתיבה וקבלה. אבל הר"מ ס"ל כהרי"ף שלא הביא בהלכות אלא דעת ת"ק בלבד ועלה מייתי דברי כולהו אמוראי רב ושמואל וריב"ח ור"נ ורבא. וכ' דר"נ ס"ל כשמואל דאוקמה כשהיא שותקת ולא הזכיר הברייתא כלל. וטעמא דאיהו מפ' דר"נ לא חש לאותה ברייתא דהוא ידע דמשבשתא היא ומש"ה קא מהדר דאה"נ דסגי לת"ק בכתיבה בלא קבלה בפי'. ומיהו כתיבה מיהא בעי לת"ק. ולר"י סגי בקבלה בלא כתיבה והוא פי' נכון. דלפי' רשב"ס ק"ק דרבא בעי מר"נ הא רב כו' כלומר דפליגי בדברי ת"ק ומר מאי ס"ל ודאי דר"ל מאי ס"ל בדעת ת"ק. ור"נ קמהדר ליה היכי הוי דינא לדעת ר"י ואין זה תשובה על שאלתו. ולפי' הרי"ף והר"מ א"ש וגם א"ש דפסקו כת"ק (ש"ל). ולדינא אין נ"מ בין שיטת הר"מ והר"ב לשיטת הרשב"ס ודוקא בכתובה מהני כתיבה לחודא ולא בשאר ב"ח דמקולי כתובה שנו כאן וכן קבלה בלא קנין לא מהני בשאר ב"ח דאף דמחילת חוב א"צ קנין כמבואר בח"מ סי' רמ"א. שאני הכא דלא מחלה החוב אלא השעבוד ולא מהני בלא קנין. ולפ"ז גם לדעת הרשב"ס דהת"ק בעי כתיבה וקבלה מ"מ היא מקולי כתובה דבשאר ב"ח לא מהני. וצ"ע מ"ש התוס' דפלוגתא דר"י ורבנן אי יכולה שתאמר נ"ר עשיתי לבעלי דמשמע דבשאר ב"ח מהני לכ"ע וצ"ע (ש"י): ח בר"ב ד"ה **הכותב כו'. היינו עבדי.** עי' תו"ח ואינה קושיא דבגמ' לא דייק מרישא משום דמלינן לפרושי שכתב נכסיו

לו נכסים מחרים מלא העבד והקרקע שמייר, וכין ים לו נכסים מחרים לעולם הוא בן חורין, ומוקמינן דבור כל נכסי דעבד לבדו כשמין לו נכסים מחרים, ולא מחרינן דכמה שמחר חוץ ביטל דבורו שמחר כל נכסי דפלגינן דיבורא ומקיימינן ליה בעבד וילא בן חורין: **חוץ מאחד מרבוא.** ולא פירש מהו משייר, דהתם מחרינן למחד מרבוא דקחמר היינו עבד, ומיהו לא מצית ליה מלא כמחד מרבוא בנכסים ואף על גב דשוי טפי. ומין הלכה כרבי שמעון:

אוֹמֵר, לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין[מ], עַד שֶׁיֹּאמַר הֲרֵי כָל נְכָסַי נְתוּנִין לְאִישׁ פְּלוֹנִי עַבְדִּי חוּץ מֵאֶחָד מֵרְבּוֹא שֶׁבָּהֶם[מז]:

מלא יצא בן חורין ומ"כ בדברי ר"ש הוה ליה לפרש בים לו נכסים כי היכי מלא ניימא דכי פליג ר"ש בחין לו נכסים אבל בים לו חין הכי נמי דמודה לת"ק דמוקמינן כל נכסי למקנת נכסים וחוץ על מה שמייר וגם העבד בכלל השיור כיון דנוכל לקיים כל נכסי למקנת נכסים מלבד העבד עם הקרקע כל שהוא שמייר מלא חפי' חין לו נכסים מחרים והוה לן למימר דעל כרחין להעמיד דבור כל נכסי בחותן נכסים ומז ולמי הוי השיור בעבד עם הקרקע דכיון דמוקמינן דבור כל נכסי בעבד להכי שפיר פירש הר"ב בדברי ת"ק ומפילו חין לו וכו'. ודעת הר"ב בסברת ר"ש דסבירא ליה לעולם הסברא נותנת לעשותו בן חורין לגמרי קחמר ליה ממחה. מלא ולמי שנחכוין לשחררו. והלכך מי יש לו נכסים מחרים והשחא ולמי הכי דקחמר חוץ שנחמר מלא נחכוין בלבד לחותו קרקע כל שהוא מלא ביטל דבור כל נכסי. מכל מקום חיכא למימר שביטל דבור כל נכסי בחותן נכסים מחרים חבל לעבד עצמו לא ביטל דמ"כ לא מהניא כלל דבורו. והסברא נותנת לסברת ר"ש שלעולם נעמיד דבריו שכיון לשחררו. מלא חפי' כשמין לו נכסים מחרים. וכי חמר חוץ דמחי ובטל דבור כל נכסי מלבד מה שמייר דהכי הוה ממינח דהכרח הוי העבד בכלל הביטול דהח ליח ליה שום נכסים מחרים להכי שפיר פי' הר"ב גם בדברי רבי שמעון כשמין לו וכו' דבים לו נמי פשיט ליה טפי דהוי משוחרר לבדי רבי שמעון ובדברי הר"ב בפירוש המ"ק הס מועחקים מפירוש הר"ש ז"ל:

פירוש המשניות להרמב"ם

אותו ואם שייר קרקע כל שהוא ואומר לו כל נכסיי נתונין לך חוץ ממקום פלוני לא יצא בן חורין לדעת ת"ק לפי שדעת ת"ק שאין חולקין (הדיבור) [השטר] לפיכך זה התנאי תלוי בגוף העבד וכאילו התנה באבר מאבריו ויצטרך לספר כריתות וליכא ועל כן לא ישתחרר העבד ולא יקנה בנכסים בשום פנים ואפי' ייחד שם המקום שהתנה בו וכ"ש כשלא ייחד אותו ור' יוסי חולק על זה וקילס ר' שמעון בתוספתא שהוא אומר שחולקין הדיבור ואין לנו לומר כשהתנה בנכסים שהתנה בגופו של עבד אלא אמר כל נכסי קנויין לך חוץ ממקום פלוני יצא לחירות וקנה כל הנכסים לבד המקום ההוא ואפי' לא היה לבעליו אלא אותו המקום שהתנה בו ואין לו קנין אחרים זולתו יצא העבד לחירות ואע"פ שלא נשאר לו לקנין שיקנה אחר שהתנה בכל קניניו מלבד העבד וזה ענין דברי ר' שמעון **לעולם הוא בן חורין.** ר"ל כי כל זמן שלא התנה בפירוש בגוף העבד כבר הוא בן חורין אחר שהתנה בקצת נכסיו שהקנה לעבד קצתם או שהתנה בכל נכסיו שלא הקנה מהם לעבד כלום אלא אם התנה בדבר סתם ואפי' אם יהיה דבר מועט ואמר חוץ מאחד מריבוא שבנכסי כבר נכנס בחלק ההוא בלא ספק חלק מגוף העבד מפני שהוא מנכסיו ואז נאמר לו כרות גיטא ואין הלכה כר"ש ומה שאתה צריך לדעת כי מה שאמר בענין שכיב מרע ובכותב נכסיו לבניו ובכותב נכסיו לעבדו שייר קרקע כל שהוא וכן אם שייר מטלטלין הדין אחד אבל אמר קרקע בכולן מפני שהקדים לומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ומיגו דתני רישא קרקע תני סיפא קרקע כי הפאה לא תהיה אלא בקרקע.

מלאכת שלמה

כר"מ שסובר מלא יצא לחירות. ופי' הרש"ש ז"ל לעולם הוא בן חורין. בא להוסיף ומפילו חין לו מלא מותה העיר חו מותה שדה וחמר חוץ מחותה שדה וכו' וה"ג כיון דחין לו נכסים מלא מותה העיר חו מותה שדה ומין מתקיים דבור כל נכסיו מלא יצא לחירות. ופי' הרש"ש ז"ל לעולם הוא בן חורין. בא להוסיף ומפילו חין לו מלא מותה העיר חו מותה שדה וכו' וה"ג כיון דחין לו נכסים מלא מותה העיר חו מותה שדה ומין מתקיים דבור כל נכסיו מלבד העבד וכשחמר חוץ מבטל דבור מה שחמר כל נכסי חפ"ה יצא לחירות דבורת. מלא כשיחמר חוץ מחחד מרבוא שבהן מלא יפרש מה שייר וחז נחמר דשייר העבד עכ"ל ז"ל:

תוספות חדשים

דברים מוכנים שהרי בדברי הר"ב מבואר דבכל גוונא הוא בן חורין לר"ש. גם מ"ש בחוך לשונו מ"מ חיכא למימר כו' חבל בעבד עלמו כו' כחה סברת גרוע הוא זחת שהעבד יהיה בן חורין ומלא יקח שום נכסים וכל מ"ש החוי"ט בלשון זה הוא מגומגם ואין לו שחר ומלא נזרך שבדברי הרע"ב נכונים ובבוריים ולו"ק (פר"ח).

ראשון לציון

ח [תוי"ט ד"ה] **רש"א וכו' בדברי ר"ש הו"ל לפרש כו'** ניחם תמהו להח הר"ב כ"כ בהדיח וכן חמה הפר"ח ומפשר לכוונת המוי"ט מלך דכחב הר"ב ומוקמינן דבור וכו' דמשמע שהכרכותח בחין לו נכסים ונכפון הוח: [בא"ד] **והלכך אי י"ל נכסים אחרים כו'** ל"ל והלכך לח מבעיח לי' י"ל וכו' להשחח ולחי כו' מלח חפי' כשחין לו וכו' דכי חמר וכו' (ב"ד):

תום' רעק"א

רש"י יש לתמוה כן דבגיטין דף מ"ב ע"א כחב רש"י הטעם משום דלא פלגינן דיבורא. אמנם כתבתי בחידושי ליישב למה ס"ל לרש"י בשמעתין דלאו כרות גיטא היינו כיון דנחית לשיורא ואיכא למימר דשייר גם להעבד לאו כריתות הוא. באור הדברים דאף דודאי ראוי לומר דמה דשייר שייר ומאי דלא שייר לא שייר ולקושטא דמילתא לא דנין דשייר להעבד כדמוכח מלישנא דלאו כרות גיטא ולא קאמר בפשוטו דדלמא שייר להעבד. וגם בעלמא בכל שטרי מתנות אם שייר דבר ידוע דפשיטא דקנה השאר. אלא בגט בעי כריתות מוכח דלא יהא נדנוד ספק בלשון השטר וכיון דאיכא לספוקי קצת דשיירו אין עליו שם כריתות. וכיון שכן היה קשה לרש"י באותו סוגיא דף מ"ב דמאי פריך רפרם דלמא האמת דאנן מפרשינן דעבדי היינו עבדי שהיה כבר אבל מ"מ כיון דיש מקום לספק קצת דמשייר אותו במה דקורא אותו עבדי לא הוי כריתות מבורר ומוקי בריימא דל"ק עצמו כרבנן דהכא דבעינן כריתות מבורר. לזה הוכרח רש"י דרפרם ס"ל כרב אדא בר מתנה דטעמא דת"ק משום דל"פ דיבורא משו"ה פריך שפיר כיון דלר"ש

תפארת ישראל

יכין **בועז**

פלוגי. ומפי' מין לו רק חומו קרקע ועבד. מפילו הכי מדים שיור בדיבור לכל נכסי. שהוח משמחר בדיבור זה שמייר בו. ג"כ לחו כרות גיטח הוח. דלח פלגינן דבוריה (ו) בין שחר נכסיו לעבד. וכשייר בגוף העבד דמי. ולרי"ף ה"ט מדנזכר זכות הרב בגט שכרות: **מז.** דפלגינן דבוריה: **מז.** ומפי' שוה העבד טפי. מכל מקום מלא פי' מה שייר. חמרינן עליו נחכוון ולא שוה בעיניו טפי: לדידיה. משמ"כ הכח מדכבדה לשמפה בין הבנים מחלה. עכ"פ למה יועיל בשחק לגוותא שכ"מ (כמ"מ ספ"ח מ"ב) וי"ל דבי"ד בהכניחו להבת. ולח בהודה על מוב לעבד. דלח הו"ל לשחוק. מדיחשבו שכן הממת. עי"ל דבי"ד שהוח נדר. קמי שמיע גליח שבטל בלבו. משמ"כ בחוב שנמסר לב"ד. עכלה"ט: (ו) כחב הר"ב דטעם דת"ק דל"פ דבוריה. וכחב עלה רבינו הגחון מוה' עקיבח שליטר"ם (שות ל"ט) וז"ל כ"כ רש"י גיטין (דמ"ב ח') ותמוה לו'. עכמ"ד הקדושים. ובענייותי עליין העני עומד בחוק. דלפי דברי רבינו רק דברי רש"י ממורלים. משמ"כ דברי הר"ב נשחרים בע"ע. דהרי כחב להדיח דלח כמסקנת הש"ס. חמנם לח על הר"ב נבד חלוחומיו. כ"ח גם על הר"מ ור"ש. דכולן כחבו בדמ"ק משום לח פלגינן דבוריה. ומ"ו שנחמר. דלכל רבוחיו הנ"ל נשמע גמרת ערוכה. דטעמח משום כרות גיטח. חמנם לולי נפחחו עיני החיטות. הוה חמינח דלכחורה חפכח מסחברח. דלר"מ ור"ש ור"ב לח קשיח ולח מידי. די"ל דבריהם כמ"ש [ביכין] סי' מ"ה. דבמסקנת נרין הש"ס לחרתי טעמח. דגם בדיעבח כרות גיטח נרכין לטעמח דלח פלגינן דבוריה. וכך כחב הר"מ כחן להליח. ולולו לומר דלח חמרינן לח פלגינן דבוריה. רק היכח דעל ידי זה. חבטל כל הדבור. כשייר קרקע כל שהוח דחי ניימח לח פלגינן דבוריה. הרי לחו כרות גיטח הוח. להכי חמרינן ל"פ דבוריה. משמ"כ בשמ"ס שכחב נכסיו לעבדו ועמד ולקח מי ניימח ל"פ דבוריה ח"ל לבטל כל הדבור להרי יהיה חין שיהיה. ע"כ העבד יצח ב"ח מדיליח עליו שם שחרור. בכה"ג פלגינן דבוריה. [השיבני הגחון הנליך הנ"ל וח"ל דברי הר"ב ג"כ לישב ע"פ פי' דמעכ"ח ני'. דח"כ ל"ל לר"ב לחלך בטעמיו בין ים לו שחר נכסים חו לח ומילו למעכ"ח חין חלוק בין ים לו לחין לו. מלח כל שמשייר בדבור בכל נכסי הוה כמשייר בגוף העבד. עכמ"ק. ולח זכיתי לידע טעם קדושים דגם מי ניימח בטעמח דר"ב משום ל"פ דבוריה לחוד ק' קו' רבינו הגחון הנ"ל. ומה שיחמרן לפי שיטחו. חמרן ג"כ לפי שיטחו. בדניימח דבמסקנח נרכין לחרתי טעמח: חמנם לפע"ד דברי הר"ב מיוסרין שפיר. דבים לו שחר נכסים. לח סגי לן בטעמח

תוס' רעק"א

מוכח דעבדי היינו עבדי שהיה כבר ה"נ לרבנן כיון דפלוגתייהו רק לענין פלגינן דיבורא. ובזה ניחא דאיך באמת יתרץ ר"א קושית רפרם ממתניתין ערוכה וגם אמאי ל"א תיובתא דר"א והיינו דר"א לשיטתיה דמפרש בפ"ק משום דלאו כרות גיטא הוא ליתא לפירכת רפרם די"ל דלשון עבדי תליא בפלוגתא דר"ש ורבנן ודו"ק. והנה במה דאמרינן דהטעם משום דלאו כרות גיטא כתב הרי"ף לפרש כיון דיש זכות להאדון בשטר זה במה דנכתב בו חוץ מקרקע הוי כאילו השטר עדיין אגוד בו ולא מקרי כריתות. ולפ"ז גם במפורש עצמך וכל נכסי חוץ מקרקע פלוני לא מהני. וקשה לי מסוגיא דגיטין דף מ' ע"א דאמר לה צאי והתקדשי בו דמ"מ יש בלשון הזה לשון שחרור. הא מ"מ כתב זה הוא ג"כ זכותו דהאדון דמתקדשת אליו בזה ולא מקרי כריתות. ונראה לענ"ד דדוקא הכא דאילו כתב כל נכסי בלא שיור ואח"כ רצה העבד להקנות לרבו לחזרה איזה קרקע בשטר היה העבד כותב שטר לרבו כדין כל מוכר דכותב שטר ללוקח. א"כ במה דכתוב בו חוץ מקרקע פלוני הוי ע"ז כמו שטר מהעבד לרבו ויש זכות לרבו בשטר זה כאילו היה שטרו זה מקרי אגידא ביה. אבל בקידושין דגם שטר קידושין הבעל כותב לה א"כ כל השטר כולו לשון השחרור ולשון הקידושין לכל היא בעהש"ט לא מקרי אגיד ביה אף דהקידושין זכות לו. אבל אין לו שייכות בגוף השטר דהא גם בקידושין הוא שטר שלה.

בועז

דלא פלגינן דבוריה דמה לא פלגינן שייך כאן. הרי אין העבד והנכסים כלולים בדבור א'. אע"כ דפי' ל"פ דבוריה דכל שמשייר בדיבור דכל נכסי. כמשייר בגוף העבד דמי. ולא כרות גיטא הוא): וזה לפע"ד גם עומק כוונת רש"י במ"ש וז"ל דאכ"ל דשייריה מדנחת לשיורא. ר"ל לפע"ד. לא דנימא דכוונת רבו לשייר טפי ממה שאמר. כמ"ש הגאון רבינו הנ"ל. רק דאנן אמרינן מדנחית לשיורא. הרי שייר בגט. וכשייר לדידיה דמי ונתבטל הכל. ובזה יתורץ מ"ש רש"י שם (גיטין ד' ט' א') בתר הכי וז"ל. והוא לא הוזכר בתוך המתנה. דמדלא כתב ליה עצמך ונכסיי קנויין לך. לאו כריתות הוא. עכ"ל. ומנ"ל הא. דלמא אפי' כ' ליה עצמך ונכסיי. עכ"פ מדשייר בנכסי' נימא דבדידיה נמי שייר. ואת"ל מדפי' "עצמך". הרי חזינן דלא שיירי' (וכן הקשני רבינו הנ"ל). עכ"פ הרי גם בדפירש חוץ מקרקע פלוני נמי חזינן דאין כוונתו לשייר בעבד. ואפ"ה אמרינן דמדשייר בנכסי' שייר בעבד. אע"כ ברור כוונת רש"י דדוקא בכלל לעבד בכלל כל נכסי דאכ"ל לא פלגי' דבוריה. אמרינן לאו כרות גיטא. (מיהו לרי"ף ורמב"ם. אפי' כתב עצמך ונכסי. ל"פ דבוריה. ולאו כרות גיטא הוא. וכמש"ל): אמנם לפע"ד אדרבה דברי רש"י תמוהים יותר. דלכאורה סותרים זא"ז. דשם (ד' מ"ב א') כתב בד"ה לא יצא ב"ח. דלא ידעינן הי קרקע שייר. ובכל כ"ש אמרי' האי שייר. וכיון דקרקעות לא קנה. גופיה נמי לא קנה עכ"ל. וק' הרי לפמ"ש רש"י במסקנא לעיל ד"ט. אפי' פי' לאיזה קרקע נתכוון. אפ"ה ל"ק לעבד. וצ"ל לתרץ. דבל"ז קשה לרש"י. ל"ל כלל למימר דמש"ה לא קנה קרקע. מדלא ידעינן לאיזה קרקע נתכוון אפי' בלא זה מדלא פלגינן דבוריה ולא קנה את עצמו. ע"כ עבד לאו ונכסים לאו. ותו למ"ש רש"י לעיל ד"ט דאפי' פי' לאיזה קרקע נתכוון. זה פשוט אפי' לס"ד דש"ס. דאל"כ ק' לת"ק. לאשמועי' רבותא ברישא. דאפי' שייר קרקע. בפירש לאיזה קרקע נתכוון. יצא בן חורין. אלא על כרחך דגם בכה"ג לא יצא בן חורין ואם כן קשיא למה באמת נקט בסיפא שייר קרקע כ"ש. דמשמע סתמא. הרי אפי' פירש אפ"ה לא קנה. אע"כ דגם בכה"ג אשמעי' רבותא. לפמ"ש ר"ש ור"ב כאן ותוס' גיטין ד' ט' א' ד"ה הלכה. דאע"ג דאין לו רק אותו שדה ועבד. דלא שייך למימר מדשייר בנכסים שייר בעבד. אפ"ה לא קנה. ואע"ג דבתוספתא שהביא הר"ש. נקט כה"ג לרבותא אליבא דר"ש דאפ"ה קנה. י"ל דלתוספתא איכא נמי רבותא איפכא דאע"ג דאין לו רק אותו שדה ועבד. ל"א משטה הוא בו בלישנא דכל נכסיי. או אף דהו"ל כשייר בקניין העבד גופיה. ובל"ז תוס' (ב"ב דקמ"ט ב') שבשו לגי' שבתוספתא דנקט רבותא כנ"ל (ואשתמיטתיה להתוי"ט תוס' הנ"ל). עכ"פ שפיר איכא למימר. דמש"ה נקט ת"ק רבותא. דאע"פ שלא פי' איזה קרקע שייר. ולא שייר כלל בנכסים. דהרי כולן נשארו לרב. אפ"ה לא יצא ב"ח. דלא פלגינן דבוריה. ולא הו"ל כרות גיטא. והך רבותא נקט רש"י בגיטין דמ"ב הנ"ל. ורבותא דתוספתא נקט רש"י שם ד"ט. כנלפע"ד ונתיישב הכל בעהש"י:

משנה ראשונה

מה ששייר לא שייך פלגינן דבורא דלאו מיפלג דיבורא הוא דשפיר מתקיים דיבורי' דאמר כל נכסי בעבד ובקרקע שלא שייר ומן הסברא י"ל דיצא בן חורין. אלא דר"מ ס"ל כיון דנחית לשיורא לדידיה נמי שייר וטעמו דכיון דלא פירש בהדיא עצמך ונכסי לאו כרות גיטא הוא דכל דלא מוכח תוך השטר בהדיא השחרור לאו כריתות הוא ואינו שחרור. ובהא פליג ר"ש דלית לן למימר דשייר נמי לדידיה דמאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי והוי כריתות כיון דאמר כל נכסי. ומיהו כשאין לו אלא העבד והקרקע ששייר בהא ודאי מיפלג דיבורא הוא דלשון כל נכסי לא משמע בחד מנכסיו כי הכא דאי אעבד לחוד קאי לא שייך כל אלא א"כ פלגינן דיבורא לומר דכל לאו דוקא אלא מקצת ממנו. ובהא מפרש הר"ב דפליגי לענין פלגינן דיבורא ור"ש ס"ל דאפילו אין לו אלא העבד וקרקע ששייר פלגינן דיבורא. ובזה לו לא הוצרך לפרש במאי פליגא דפשיטא הוא דס"ל מאי דלא גלי לא גלי וכן פירש"י בגיטין דף ט'. ובזה אין צורך למה שהאריך תוי"ט: **חוץ מאחד מרבוא**. דבהא הדבר מוכיח דלעבד נתכוון. שאין לומר דלשייר לעצמו מקצת בא דדבר מועט כזה לא חזי מידי ולא מיחשב למישיירי' וע"כ לדבר חשוב נתכוון ולא שחררו וכולהו נכסי שייר.

אור גדול

פ"ג **ח** בתוס' רע"ק [אות לט] ד"ה **תמוה לי טובא וכו' וטעמא דת"ק משום דלאו כרות גיטא הוא כו'**. לק"מ דהפי' דבגט לא פלגינן כמ"ש התוס' שם וא"כ סוף סוף הטעם משום לא פלגינן רק די"ל דוקא בגט אבל הטעם דל"פ אליבא דכ"ע יעוי"ש היטב:

תוספות אנשי שם

לעבדו והזכיר שמו ולא כתב עבדי. והכי דייק לשון רש"י בגיטין ט. דז"ל הכותב כל נכסיו לעבדו כגון כל נכסי נתונין לך ע"כ. אבל הר"ב שביאר ברישא שכתב עבדי ודאי צריך לפרש גם ברישא דר"ל עבדי שהיה כבר. אלא דלא היה צריך לזה. ואולי שזהו כוונת הפר"ח אבל א"כ קאר הרבה (ב"ד): תוי"ט ד"ה **ר"ש כו' הו"ל לפרש בי"ל נכסים כו'**. ע' תו"ח ול"נ פשוט דכוונת התי"ט דאריכת ל' הר"ב לבאר טעם דר"ש היה צ"ל במלתא דהוי רבותא טפי וכיון דבי"ל נכסים אחרים הסברא נותנת יותר דלא יצא ב"ח הו"ל להר"ב להאריך ולבאר טעם ר"ש דפליג וס"ל דאפילו בהא יצא ב"ח כמו שעשה בהת"ק שבאר טעמיה במלתא דהוי רבותא טפי לדידיה שהוא בא"ל נכסים אחרים: בא"ד **והלכך אי יש לו כו'**. ט"ס הוא ופשוט שכן צ"ל והלכך לא מבעי אי י"ל נכסים אחרים דהשתא ודאי האי דקאמר חוץ אף שנאמר דלא נתכוין כו' אלא אפילו כשא"ל נכסים אחרים דכי אמר כו' (ב"ד): בר"ב ד"ה **חוץ מאחד כו' ואיהו לא חשיב ליה כו'** והרמב"ס פי' דכשאמר חוץ מאחד מרבוא שבנכסי כבר נכנס בחלק ההוא בל"ס חלק מגוף העבד. ע"כ.

הלכתא גבירתא כללא דפרק ג'

משנה א ערוגות שבין האילנות. אפילו כשכל אחד מהערוגות מרובעת וע"י רבועה ניכר שהיא מפורדת מחברתה. והאילנות שמבדילין בין הרבועים הם אילני זיתים שענפיהן מרובין ומעורבין זב"ז. אפ"ה לא מחשבו כגדר שחוצץ אפילו באילנות (כפ"ב מ"ג) ונותן פאה לכל הרבועים כולן בסוף כולן ביחד. ודוקא שאין האילנות מרוחקים זמ"ז. עד שבמקום שהוא נ' על נ' אמה יש לכה"פ י' אילנות. אבל באין במקום כזה י' אילנות. אז ניכר שלא בשביל האילנות הוכרח לעשות הזרעים רבועים נפרדים. אלא כדי שיהיה כ"א כערוגה בפ"ע. ונותן פאה לכל ערוגה לבד.

משנה ב אפילו לא נתבשלו יפה כל פירות שדהו בפ"א. ועקר המבושלים יפה. והניח הלחין. כשיעקור לבסוף הלחין. יתן פאה גם לאותן שעקר מקודם. אפילו היו אותן שהשאיר מקודם בתואר ערוגות מופרדות. ורק כשהיה שדה שבת או חרדל שדרך לזרען ערוגות קטנות אז אם היה במה שהשאיר תחלה תואר ערוגות מופרדות. נותן פאה לכל ערוגה לבד.

משנה ג בנתבשלו כל פירות שדהו. כגון אפונין בצלים וענבים. ולקט בו כאן וכאן כדי לאכלן מיד. והשאיר מקצת הפירות במחובר שיהיו לקיום. הו"ל ב' מיני לקיטות וחייב פאה מכל א' לבד ורק אם אותן שלקט תחלה לצורך מיד לקטן כולן במקום א' הו"ל כתחילת לקיטת השדה ומניח הפאה מהמשואר גם על מה שלקט מקודם. אבל אם עקר קצת מהן כאן וכאן כדי שיתעבו הנשארים. הרי אותן שעקר תחלה לא מחשב קצירה כלל ופטור מפאה ומפריש לבסוף רק על המשואר.

משנה ד בצלים שמניחן בארץ כדי שיעשו זרע. אע"ג דבכה"ג לא חזו לאכילה. אפ"ה כיון שתחלה היו ראוין לאכילה חייב בפאה: **אם** מפסיק בין חלק לחלק שבשדה דבר שפטור מפאה. כגון ערוגה של ירק. כיון שאין החלקים מרוחקים זמ"ז כשיעור הקרוב לרובע. לא מחשב הירק כזרע אחר (רפ"ב) ומצטרף כולן לפאה א'.

משנה ה האחין שחלקו וכ"ש שאר שותפין שחלקו. אף דקודם חלוקה חייבת רק פאה א' משחלקו נותנין כל אחד פאה מחלקו לבד. המוכר קצת מפירותיו במחובר. בעל השדה חייב מהנשאר גם על מה שמכר. אבל במכר כל פירות שדהו שבמחובר הלוקח חייב בפאה ולא ינכה זה מדמי המקח.

משנה ו קרקע כ"ש חייב בפאה ובבכורים (ורק בבכורי אילן צריך שיהיה לו טז"א לכל רוח) וכ"כ ביש קרקע כ"ש ללוה כותבין עליו פרוזבול וכשמכרו בצירוף מטלטלין. אג"ק. נקנין יחד בכסף שטר וחזקה וא"צ משיכה להמטלטלין.

משנה ז שכ"מ שכ' כל שלו לאחר. אפילו כתב שנותן במתנת שכ"מ. אפ"ה אם קנו מידו. והשאיר לעצמו קרקע או מטלטלי' כדי פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו כל ימי חייו. אם עמד אינו חוזר. וי"א דבקרקע כ"ש ממש סגי (ונ"ל דאף דקרקע ומטלטלין בין למר ובין למר שוין בדין זה. אפ"ה נקט תנא קרקע בין למר ובין למר לרבותא ודו"ק). שכ"מ שחולק נכסיו לבניו וכלל ביניהן חלק לאשתו אפילו רק שמעה ולא מחלה בפירוש. אפ"ה אמדינן דעתה. דבשביל כבוד שנעשה לה ששתפה עם הבנים. מחלה כתובה ותוס'. אבל נדוניתה צריך מחילה בפירוש.

משנה ח הכותב כל נכסיו לעבדו. הרי גם העבד בכלל נכסיו. והוא משוחרר וא"צ גט שחרור. ואם שייר קצת מנכסיו. אמרינן גם אותו שייר ולא נשתחרר ונמצא שלא קנה גם בנכסים. ואפילו כתב לו עצמך ונכסי קנויין לך חוץ מדבר פלוני. כך הוא דינו.

פרק ד

א הַפֵּאָה נִתֶּנֶת בְּמָחֹבָר לַקָּרַקַע[א]. בְּדָלִית[ב] וּבְדֶקֶל[ג], בַּעַל הַבַּיִת מוֹרִיד וּמְחַלֵּק לָעֲנִיִּים[ד]. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף בַּחֲלִיקֵי אֲגוּזִים[ה]. אֲפִלּוּ תִשְׁעִים וְתִשְׁעָה[ו] אוֹמְרִים לְחַלֵּק וְאֶחָד אוֹמֵר לָבוֹז, לָזֶה שׁוֹמְעִין[ז], שֶׁאָמַר כַּהֲלָכָה: ב בְּדָלִית וּבְדֶקֶל אֵינוֹ כֶּן, אֲפִלּוּ תִשְׁעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִים לָבוֹז וְאֶחָד אוֹמֵר וְהוּא מֵאָה גְּבוֹהָה: תשעים ותשעה. פי' הר"ש עניים: [ואחד אומר לבוז לזה שומעין וכו'. ומפי' הוא ברייא וחזק יותר מהבריו לו מוכל יותר מהם. כך מלתי בפירוש שחזכור בפ"ו משנה ד']: ב [ואחד אומר לחלק לזה שומעין וכו'. שאפילו הוא זקן ופ"ד א **במחובר**. פירש הר"ב דכתיב לעני ולגר תעזוב [דהוה מלי למימר יהיה]. עיין ריש פ"ו: מוריד. פי' הר"ב דכתיב תעזוב תעזוב. לומתם שמין בהם סכנה וכו'. ירושלמי. והכי דריש לומתם מיעוטא הוא ומסתבר להוציא את מלו שיש בהם סכנה: **ומחלק לעניים.** ירושלמי (שלם) [ל"ל שמא] ירחה לעני מדעתו [ל"ל מודעתו] ויש לפניו. פי' הר"ש כדי שלא ישלין לפני עני הקרוב לו שרואהו הלכך נריך לחלק להם והוא מלשון הלא נוצו מודעתנו [רות ג]: **בחליקי אגוזים.** פי' הר"ב שמין בהם קשרים. וכ"כ הר"ש בהם הערון. והרמב"ם פי' לגוזי פרך והם מין לגוזים והוא מאד גבוה: **תשעים**

ותשעה. פי' הר"ש עניים: [ואחד אומר לבוז לזה שומעין וכו'. ומפי' הוא ברייא וחזק יותר מהבריו לו מוכל יותר מהם. כך מלתי בפירוש שחזכור בפ"ו משנה ד']: ב [ואחד אומר לחלק לזה שומעין וכו'. שאפילו הוא זקן

פירוש המשניות להרמב"ם

פ"ד א אמר הכתוב לא תכלה פאת שדך בקצרך (ויקרא כג) בא ללמדנו שיניחנו פאה מחוברת לקרקע וזה בקציר ומה שדומה לזה מן הדברים שאפשר לקטן ולגדול לקחתה.

מלאכת שלמה

פ"ד א **הפאה כו'**. פי' הרש"ס ז"ל הפאה של תבואה וקטנית ואילן ניתנת במחובר חוץ מלית ודקל לומר זכות ורשות עניים ניתנת לעניים גם במחובר לקרקע ויבוז אותה וכל לאיש גבר. ותרמי קמשמע לן מדלא שיימינה במחובר ויזכו בעניים וקשיים ומדלא שיימינה לפיאסו ויבוז אותה כרלוסס ע"כ. ומשמע דגם שכחה ולקט דינם לבוז כמו הפאה בשלשתן כתיב לעני ולגר תעזוב. ועי' עוד במ"ש בסה הר"ר שמעון ז"ל לקמן פרק במרא סי' ג'. וכן נראה גם כן מן הפי' שהעתיק שם ר"ע ז"ל במ"ש בס' טוי"ט: **ב בדלית ובדקל.** ירושלמי תני בשם ר"מ כל המילות שכנה ורבנן אומרין אין שכנה אלא דלית והדקל בלבד

משנה ראשונה

פ"ד א **הפאה ניתנת במחובר.** נראה דס"ה עולות ושכחת קמה דמידי הוא טעמא אלא מדכתיב תעזוב הנה לפניהם וכולהו תעזוב כתיב הכא כדאמר בחולין דף קל"ח: **אפילו צ"ט אומרים לחלק ואחד כו'.** הא שם כולם אומרים לחלק שומעין להם וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהמ"ע בהדיא. והיינו טעמא דהא דמתוחן לבוז ולא לחלק משום מקנת עניים הוא כדי שלא יהנו בהן הבעלים כבעל הבית שנותן ומחלק להם משלו והכי אמרי' התם בפ' הזורע וכולן אין בהם טובת הנאה לבעלים. אלא נוטלין משלהם דרחמנא זכי להו אלא בשדה ולפיכך אם רצו למחול מוחלין. אבל אם אחד מהם אינו מוחל שומעין לו. ונריך לישבב היון דלא קיי"ל כר"ש דדרים טעמא דקרא מנ"ל הכא למדרש טעמא ולומר דמהני מחילה. ל"ל דבבר שבממון ודלא מהני מחילה לכ"ע דהוי כאילו זכו בו עניים והדר יהבי ליה לבעה"ב ודמי למקדש את האשה ע"מ שאין לך עלי אלא אחר כשות ועושה לרי' יהודה בבר שבממון

ציונים

פ"ד א **הפאה**. מיי' פ"ה מהלכות מת"ע הלכה ט"ו. **בדלית ובדקל**. שם הלט"ז ופ"ק הל"ב. **אפילו תשעים ותשעה**. תו"כ פ"ג דפ' קדושים. מיי' שם פ"ב הלט"ו: ב **בדלית ובדקל**.

שינויי נוסחאות

פ"ד ב **בדלית** נד"ר הכל משנה ג' ושם בפרק זה י' משניות.

תוספות חדשים

פ"ד [משנה א] **בדלית כו'**. תע"ג דבפ' היה קולע דף ט"ז ממרינן כל מילתא תוך מזיז ותמיהה יוהדין למטה וממפלגין התם משום טירדא. והכא משום שכר כנ"ל (פר"ח). [שם] **ואי אומר לבוז**. משמע שאם כולם מסכימין לבוז שומעין להם וכ"ג מדמי' בהמוכל ל"ג שאם ג"ל שמא יש עיני ע"מ לפטור בפירוש דפטור נ"ל. (פר"ח). וכן מלתי להלית ברמב"ם פ"ב מהמ"ע הט"ו וט"ז ע"ש. ובזה ניחא דליכיל מתני' להסמיעתו מהרוייהו ולו"ק. [תי"ט ד"ה] **ואי אומר לבוז כו' או אוכל יותר מהם עכ"ל**. כן הוא בתי"כ ובילקוט גם הר"ש הניחו (מההורש"ח זצ"ל).

ראשון לציון

פ"ד [משנה א] **בעה"ב מוריד ומחלק לעניים**. ירושלמי מסיק לעולם הסולתה של בעל הבית והוא דיוק לשון מוריד (רמ"ז):

נימוקי הגרי"ב

פ"ד א תו"ט ד"ה **ואחד ואפילו כו'**. נ"ב ס"ה מפורש בתי"כ פ' אמור. ד"ה **ואחד** (הכ') **שאפילו כו'**. נ"ב גם זה מפורש בתי"כ שם.

תוספות אנשי שם

פ"ד א במשנה **בעל הבית**. ע"ל במשנה יו"ד תוי"ט ד"ה של בעל הבית: בר"ב ד"ה **הפאה כו' תעזוב כו'**. ק"ל דמהך קרא ליכא למשמע אלא שלא לחלק אלא שיהא לפניהם והם נוטלין מיהו אכתי ק"ל שיקבור היפוסו ושיקר הילפותא דמחובר לאו מהכא היא אלא מהא דתני בתי"כ הרמב"ם בפי' אמר הכתוב לא תכלה פאת שדך